

Skipulagsstofnun
Borgartún 7b
105 REYKJAVÍK
Iceland

Garðabær, 12. janúar 2026

Málsnúmer: 202511-0049

S.S.

Efni: Umhverfismatsskýrsla – Landeldi í Hvalfirði.

Vísað er í tölvubréf frá Skipulagsstofnun dags. sem barst gegnum Skipulagsgátt, þar sem óskað er eftir umsögn Náttúrufræðistofnunar um umhverfismatsskýrslu vegna framkvæmdar Aurora fiskeldi ehf. á 28.000 tonna landeldi á Grundartanga í Hvalfirði.

Náttúrufræðistofnun óskaði eftir frest til að skila umsögninni og var hann veittur til 12. janúar 2026. Er þakkað fyrir veittan frest.

Náttúrufræðistofnun hefur veitt umsagnir um framkvæmdina á fyrri stigum umhverfismatsferilsins, um fyrirspurn vegna matsskyldu þann 8. ágúst 2024, og um matsáætlun framkvæmdar þann 18. febrúar 2025 og er vísað í þær umsagnir hér á eftir eins og við á. Þess má geta að umfang áætlaðrar framleiðslu er tvöfalt meira í þeirri framkvæmd sem umhverfismatið fjallar um en upphaflega var óskað eftir ákvörðun um matsskyldu fyrir.

Náttúrufræðistofnun hefur kynnt sér umhverfismatsskýrsluna og vill koma eftirfarandi á framfæri:

Vert er að leiðrétta að svæðið Hvalfjörður hefur ekki verið samþykkt á framkvæmdaáætlun Náttúruminjaskrár eins og fram kemur í kafla um verndarsvæði, heldur er meðal tillögu svæða Náttúrufræðistofnunar. Um það svæði gilda því ekki réttaráhrif skráningar á B-hluta. Skráning strandlengju Hvalfjarðar á C-hluta náttúruminjaskrár er hins vegar sannarlega í gildi þar sem svæðið er skráð á núgildandi náttúruminjaskrá frá 1996.

Lítils háttar breytingar hafa orðið á framkvæmdinni frá því sem fjallað var um í matsáætlun m.a. er þörf á sjóvatni lítið eitt minni.

Í umsögninni mun Náttúrufræðistofnun rýna þá umhverfispætti er tengjast fagsviði stofnunarinnar – einkum vistgerðir og gróðurfar og fuglalíf en einnig áhrif á lífríki í viðtaka og landslag og ásynd.

Um fjöllum um einstaka umhverfispætti:

Viðtaki og lífríki hans

Gerð var úttekt á áhrifum losunar fráveitu frá landeldinu á vistfræðilegt og efnafræðilegt ástand vatnshlota í samræmi við leiðbeiningar Umhverfis- og orkustofnunar. Varðandi lífríki viðtakans voru áhrif á líffræðilegu gæðapættina svifþörungum, hryggleysingja á mjúkum botni og botnþörungum á hörðum botni sérstaklega skoðuð. Stuðst var við fyrri athuganir á botndýralífi áhrifasvæðisins sem eru nýlegar en ekki farið í frekari gagnasöfnun. Einnig voru unnin líkön á líklegri þynningu innan áætlaðs

þynningarsvæðis fráveitu út frá magni og efnisinnihaldi afrennslis sem og lagt mat á áhrif á seltu og hitastig.

Umtalsverð vöktun á áhrifum mengunar frá núverandi starfsemi á Grundartanga fer fram árlega m.a. á lífríki sjávar. Mengun er talin gæta í óverulegum mæli utan flæðigryfjugarða. Einnig hafa mælst PAH efni í sjávarseti. Þó um annars konar mengun sé að ræða en getur stafað frá starfsemi landeldis er mikilvægt að horfa til samlegðaráhrifa frá mismunandi uppsprettum mengunar á lífríki áhrifasvæðisins.

Mat á grunnástandi líffræðilegra grunnþátta í strandsjávarvatnshlotinu sem verður fyrir áhrifum af fráveitu frá áformuðu landeldi er almennt gott þó það sé mjög misgott fyrir ólíka hópa botnþörunga og metið áberandi síst fyrir rauðþörunga.

Áhrif framkvæmdar á seltu og hitastig eru metin lítil eða óveruleg sem og á súrefni. Styrkur næringarefna reiknast samkvæmt líkönum töluvert hár næst útfalli, bæði fyrir nítrat og fosfat, og langt yfir viðmiðunargildi fyrir vetrarstyrk. Útþynning er þó metin vera mikil og áhrifasvæðið því ekki metið stórt. Sökum þessa er talið að staðbundin áhrif af losun næringarefna muni valda staðbundinni aukningu á blaðgrænu en það sé ólíklegt til að valda því að ástandi vatnshlotsins hraki. Staðbundið álag verður á hryggleysingja næst útrás og þar sem styrkur næringarefna verður hæstur. Áhrif á botnþörunga eru metin lítil.

Fram kemur að óhjákvæmilegt er að losa óhreinsaðar lyfjaleifar út í viðtakann og er þekkt að slík efni brotna hægt niður á norðlægum slóðum. Upplýsingar vantar um hvort hætta geti stafað af þessum efnum og lítið eftirlit er með þeim. Er það óheppilegt.

Stefnt er að vöktun á strandsjó m.t.t. þeirra mengandi efna sem berast með fráveitunni og mögulegum áhrifum þeirra á ástand strandsjávar og lífríkið.

Beint rask vegna framkvæmda við sjóinntöku- og frárennslislagnir í fjörum mun valda staðbundnum áhrifum á lífríki fjörunnar en er ekki metið umfangsmikið.

Niðurstaða umhverfismatsins er að áhrif á viðtaka og lífríki eru metin óveruleg. Í umfjöllun um áhrif á umhverfispáttinn er ekki vikið að sammögnunaráhrifum við mengun frá annarri starfsemi á Grundartanga, og í ljósi varúðarsjónarmiða og þar sem umfang starfsemi landeldisins er mikið telur Náttúrufræðistofnun að ekki sé hægt að útiloka að áhrif á lífríki sjávar geti orðið nokkuð neikvæð.

Vistgerðir og gróðurfar

Í umsögn Náttúrufræðistofnunar um matsáætlunina var bent á að þrátt fyrir að ýmis gögn væru til frá nálægum svæðum þá mætti bæta þekkingu á grunnástandi svæðisins hvað varðar gróður, fugla og fjöru- og botndýralíf. Jákvætt er að þeim ráðleggingum var fylgt og farið var í athugun á vistgerðum og gróðurfari á fyrirhuguðu framkvæmdasvæði og nágrenni þess.

Eins og sést skírlega á mynd 4.4 er framkvæmdasvæðið algróið og votlendis- og graslendisvistgerðir með hátt eða mjög hátt verndargildi eru þar ríkjandi. Framkvæmdasvæðið verður fyrir miklu raski vegna uppbyggingar landeldismannvirkja og ekki er hægt að útiloka að rask verði einnig á nálægum svæðum þar sem votlendi er einnig umtalsvert.

Fjöruvistgerðir á svæðinu virðast ekki hafa verið kortlagðar m.t.t. vistgerðaflokkunar fjöruvistgerða heldur er einungis strandvistgerðin malarstrandarvist tilgreind. Samkvæmt vistgerðakorti Náttúrufræðistofnunar er klóþangsfjöruvist (F1.31) að finna á svæðinu, sem hefur mjög hátt verndargildi en ekki kemur fram í greinargerðinni eða viðauka um hvort sú vistgerð hafi verið staðfest og í hvað miklum mæli. Hins vegar segir að um þangfjöru sé að græða með stórgrýti neðst í fjöru. Lagnir munu liggja um fjöruna og þörf er á að fleygja eða sprengja rásir í og við strandlengjuna til þess að koma þeim

fyrir. Framkvæmdin mun því valda beinu og varanlegu raski á fjöruvistgerðum svæðisins og óheppilegt að ekki komi fram hversu mikið sé um fjöruvistgerðir með mjög hátt verndargildi.

Í umsögn Náttúrufræðistofnunar um framkvæmdina á fyrri stigum var bent á nýlega endurheimt votlendis við Katanestjörn sem leiðir af sér að votlendi á svæðinu sé í framrás og útbreiðsla þess því líklegt til að aukast ef til framkvæmdarinnar kæmi ekki. Fram kemur að samráð verði haft við líffræðing til að tryggja að raska ekki Katanesstjörn og þeirri endurheimt á votlendi sem hefur átt sér stað á svæðinu. Mikilvægt er að huga vel að þessu en óneitanlega mun nærumhverfi Katanesstjarnar verða fyrir miklum beinum áhrifum og áhrifasvæði endurheimtarinnar mun því verða umtalsvert minna en það er í dag. Verndargildi núverandi gróðurs er metið minna þar sem áhrifa framræslu gætir enn en þar sem endurheimtin hefur farið fram má áætla að votlendistegundum muni fjölga og útbreiðsla votlendisvistgerða aukast. Framkvæmdin mun því raska þeirri framvindu og þar með gróðurlendi með mikið verndargildi sem myndi líklega aukast enn meir í framtíðinni.

Áhrifin eru í heild metin nokkuð neikvæð. Náttúrufræðistofnun telur það lágmarksmat og að í ljósi þeirrar gróðurframvindu sem endurheimt votlendis hefur leitt af sér, og þar sem mat á verndargildi fjöruvistgerða er líklega nokkuð ábótavant í matinu, sé ekki hægt að útiloka að umhverfisáhrif framkvæmdarinnar á gróður og vistgerðir verði talsvert neikvæð.

Fuglalíf

Fuglalíf var metið með athugunum á vettvangi á varptíma og að fartíma að vori og hausti. Hins vegar var ekki farið í vetrarfuglatalningar heldur stuðst við niðurstöður talninga Náttúrufræðistofnunar. Hins vegar eins og bent var á í fyrri umsögnum stofnunarinnar hafa talningar ekki farið fram á svæðinu frá Katanesi og austur að Saurbæ síðan 1997 og því vantar nýjar upplýsingar um fuglalíf svæðisins að vetrarlagi. Í umfjöllun skýrslunnar um fuglalíf er reyndar ekkert minnst á vetrarfugla eða vísað í niðurstöður vetrarfuglatalninga frá nálægum svæðum og vantar því skýrari umfjöllun um hver áhrif gætu orðið á fuglalíf að vetrarlagi, en Hvalfjörður er m.a. skilgreint mikilvægt fuglasvæði vegna vetrarfugla t.d. fyrir sendling sem er tegund skilgreind í hættu sem og flórgoða.

Fuglalíf var metið fjölbreytt bæði á varptíma og fartíma. Fram kemur í töflu 4.5 að allmargar tegundir eru skilgreindar í yfirvovandi eða nokkurri hættu á nýuppfærðum válista Náttúrufræðistofnunar fyrir fugla, og þrjár í hættu eða bráðri hættu. Eins og fram kemur í umhverfismatsskýrslunni munu búsvæði fuglategunda raskast af framkvæmdinni, sérstaklega þeirra sem nýta sér votlendi og graslendi sem varp- og fæðuöflunarsvæði en einnig munu framkvæmdir raska að hluta fjörubúsvæðum. Truflandi áhrif geta orðið á framkvæmdatíma og á rekstartíma munu tegundir sem eru viðkvæmari fyrir áreiti einnig geta orðið fyrir truflun, en starfsemin gæti laðað að t.d. máffugla þó hugað verði að því að allt fiskeldi, fóður og fiskimykja verði geymd í lokuðum kerfum.

Áhrif á fuglalíf eru metin nokkuð neikvæð á framkvæmdatíma en óverulega neikvæð á rekstartíma. Þó framkvæmdasvæðið sé ekki mjög stórt, verða búsvæði fugla sem eru skilgreind innan mikilvægs fuglasvæðis þ.e. fjörusvæði fyrir neikvæðum áhrifum og fuglategundir sem standa höllum fæti á landsvísu missa búsvæði þó staðbundið sé. Í matið vantar umfjöllun um áhrif á fugla að vetrarlagi. Þá er í umfjöllun um áhrif á fuglalíf ekki ávarpað hvort áhrif á lífríki í viðtaka geti haft áhrif á fuglalíf, en ljóst að ýmsar fuglategundir nýta sér fjöru- og sjávarlífríki til fæðuöflunar og ef rask verður á því fæðuframboði vegna áhrifa frá rekstri lagareldisins, þarf að taka það með inn í matið eins og hægt er. Sökum þess að í umfjöllunina vantar lykilmulfjöllun er að mati Náttúrufræðistofnunar ekki hægt að útiloka að sumar fuglategundir geti orðið fyrir talsvert neikvæðum áhrifum af framkvæmdinni.

Landslag og ásjúnd.

Mikil mannvirkjagerð vegna framkvæmdarinnar mun gjörbreyta ásjúnd svæðisins sem um ræðir. Mannvirkir eru umfangsmikil og áberandi. Iðnaðarsvæði Grundartanga er mjög nálægt og því mun það svæði í Norðanverðum Hvalfirði sem einkennist af mannvirkjum stækka töluvert. Það er sérstaklega áberandi þegar horft er úr fjarlægð t.d. yfir Hvalfjörðinn úr Kjósinni. Sökum þessa er næmni landslags á svæðinu metin lítil fyrir breytingum. Í meiri nálægð er meira áberandi að landeldissvæðið verður aðskilið frá núverandi iðnaðarsvæði með náttúrulegum svæðum á milli. Það uppbrot á náttúru getur því vegið þyngra úr þeirri nálægð og næmni landslagsins fyrir áformuðum breytingum ætti að vera meiri þar eins og myndir 4.8 og 4.10 sýna ágætlega. Þess má geta að gert er ráð fyrir frekari uppbyggingu á svæðinu á milli sem mun hafa enn meiri áhrif á landslag.

Niðurstaðan er að áhrif á ásjúnd og landslag eru metin nokkuð neikvæð vegna umfangs mannvirkja. Náttúrufræðistofnun telur það líklega niðurstöðu í heild en að frá ákveðnum sjónarhornum geti ásjúndaráhrifin verið það mikil á svæði þar sem lítt snortin náttúra er ríkjandi umhverfi í dag, að staðbundin áhrif geti sums staðar verið talsvert neikvæð. Þá er framkvæmdin stórt skref í áframhaldandi breytingu á landslagi Hvalfjarðar í átt að manngerðu landslagi.

Heildaráhrif, samlegðaráhrif og mótvægisáðgerðir.

Eins og áður hefur komið fram vantar í suma kafla í umhverfismatinu betri mat á samlegðaráhrif vegna áhrifa frá annarri starfsemi á svæðinu. Einnig vantar sérstaka umfjöllun um samlegðarþáttinn þegar heildaráhrif eru metin í samantekt. Um stóra framkvæmd er að ræða sem bætir við ýmsum nýjum álagsþáttum á svæði sem þegar er undir margvíslegu álagi m.a. vegna mengandi starfsemi. Töluvert rask verður á lítt röskuðu gróður- og fjörusvæðum sem er að hluta í endurheimtarfasa. Þó áhrifasvæðið sé ekki stórt tapast vistgerðir með hátt eða mjög hátt verndargildi og búsvæði lífvera m.a. fugla. Ýmis konar vöktun á áhrifum framkvæmdarinnar og ekki síst reksturs landeldisins er áformuð og er það mjög mikilvægt, sérstaklega til að fylgjast með áhrifum á viðtaka. Auk vöktunarinnar snúa mótvægisáðgerðir einkum að því að lágmarka rask og reyna að halda í umhverfi Katanestjarnar. Ef að öðrum uppbyggingaráformum verður á svæðinu mun það reynast þeim mun mikilvægara en jafnframt meira krefjandi. Huga ætti að því að horfa til endurheimtar votlendis annars staðar til að bæta upp það sem mun raskast vegna framkvæmdarinnar. Þá er mikilvægt í ljósi verndargildis fjörusvæða og mikilvægi búsvæða fugla í Hvalfirði að huga að þolmörkum svæðisins í heild fyrir áframhaldandi uppbyggingu iðnaðar og annar atvinnustarfsemi og hvernig tryggja megir að verndargildi nálægra svæða rýrni ekki til framtíðar.

Virðingarfyllt,

Snorri Sigurðsson

Sviðsstjóri náttúruverndar